

завдання — з максимальною повнотою виявити та археографічно й кодикологічно розкрити фонди, дослідити історію колекції.

Науковець пройшов період самовдосконалення і копіткої роботи з фондом та рукописами, блискуче оволодів необхідною системою знань, що стало підґрунтям для підготовки каталогу на високому науковому рівні.

Урочиста презентація праці, створеної Є. К. Чернухіним, проходила в теплій, доброзичливій обстановці.

До цієї події співробітники Культурно-просвітницького центру НБУВ підготували спеціальну книжкову виставку «Греки в Україні».

Неприховане захоплення присутніх викликали вражаючі своєю розкішшю рукописні книги з фондів ІР НБУВ, які виставляються тільки в особливих випадках: йдеться про Канони Євсевія XI ст., Євангеліє XIII ст. із зібрання О. Левицького, Нікомедійське Євангеліє XIII ст. тощо.

Підбиваючи підсумки, генеральний директор НБУВ наголосив, що вихід «Каталогу» має відкри-

ти подальші перспективи розвитку нових, не менш ґрунтовних, досліджень, повинен стати відправною точкою для ще тіснішої співпраці українських і грецьких учених, бібліотек обох країн з метою реалізації спільних наукових проєктів, для дедалі ретельнішого вивчення ролі грецької книги в Україні, для організації в нашій країні, доцільніше за все на базі НБУВ, в її структурі, Грецької бібліотеки.

Повертаючись до 1988 р., до виставки грецьких рукописів з України в Афінах, О. С. Онищенко висловив побажання провести виставку грецьких рукописів та грецької книги з фондів бібліотек Греції в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського.

Любов Дубровіна,

д. і. н., проф.,

директор Інституту рукопису НБУВ,

Наталія Солонська,

к. і. н.,

зав. науково-видавничим відділом НБУВ

Виставка видань Біблії у відділі стародруків та рідкісних видань НБУВ

Незважаючи на те, що Біблія є найдавнішою та найрозповсюдженішою богослужбовою книгою в світі, вона, хоч як це парадоксально, досі не була об'єктом серйозного книгознавчого дослідження.

Вшановуючи визначну дату — 2000-ліття від Різдва Христового, відділ стародруків та рідкісних видань НБУВ влаштував виставку видань Біблії з власних фондів. Безперечно, експонувалися не всі примірники друків Святого Письма, що зберігаються тут, а лише їх невелика частина. Загалом, різними мовами, шрифтами, в різному форматі й оформленні ми маємо близько 100 видань (150 примірників) Біблії, які виходили впродовж п'яти століть у різних країнах, не рахуючи окремих видань Вітхого та Нового Завітів, Євангелій або Діяній апостолів.

Організатори заходу мали на меті не аналіз текстів Святого Письма чи їх перекладів, а демонстрацію зовнішніх змін видань Біблії: формату, шрифтів, верстки, оздоблення й ілюстрування, оправ та ін., тобто книгознавчу, а також бібліометричну оцінку своєрідної колекції.

В експозиції були відображені книжки, починаючи з XV ст. і закінчуючи сучасними перевиданнями Святого Письма. Примірників Біблії інкунабульного періоду (XV ст.) у відділі 12, найдавніша з них, надрукована в Базелі Берн-

хардом Ріхелем не пізніше 1474 р., — латинська. В колекції палеотипів (перша половина XVI ст.) маємо 13 видань книги (ще кілька десятків примірників, які побачили світ у першій половині XVI ст., зберігаються у відділі бібліотечних зібрань та історичних колекцій). Серед палеотипів є видання не лише латиною — мовою вченої еліти, а й німецькою, шведською, єврейською та слов'янською мовами.

Біблію в різний час випускали найкращі друкарі Європи. Маємо примірники двох її видань Робера Етьєна — 1546 та 1577 років. У оправі останнього в 1935 р. співробітник відділу стародруків нашої книгозбірні Б. Зданевич знайшов фрагменти 10 інкунабул, у тому числі невідоме до того в науці видання Й. Гутенберга «*Provinciale Romanum*».

На виставці було представлено й примірники двох видань не менш видатного друкаря К. Плантена, зокрема том всесвітньо відомої восьмитомної «Біблії поліглота», де текст паралельно подано єврейською, арамейською, грецькою, латинською та сирійською мовами.

Більшість іноземних стародрукованих видань Біблії ілюстровані гравюрами, інколи розфарбованими, містять численні рукописні замітки,

© Дубровіна Л. А., Київ, 2000

© Солонська Н. Г., Київ, 2000

коментарі різних часів. Захоплення викликає не лише формат цих видань, як правило, великий, оскільки обсяг Біблії, що відомо, значний, а й вишукані шкіряні палітурки різного кольору, обов'язково з тисненням, оздоблені металевими наріжниками, застібками, жуками-підставками та ін.

Чільне місце на виставці займали видання, надруковані слов'янським шрифтом. У 1517—1519 рр. у Празі побачили світ 23 книги Біблії (20 окремих книжок) білоруського першодрукаря й просвітителя Франциска Скорини. Для дослідників становить інтерес конвюлт із фондів відділу, що складається з п'яти книг Старого Завіту. В маргінальних записах на ньому за різних часів зафіксовано імена власників, відомості про історичні події, є коментарі, замітки побутового характеру.

Але, безперечно, честь видання першої повної друкованої Біблії слов'янською мовою (кириличним шрифтом) належить видатному першодрукареві Івану Федорову. Це славнозвісна Острозька Біблія, надрукована 1581 р. в Острозі форматом «в лист» (628 арк., 1256 стор). Набір удві колони по 50 рядків у кожній, використано шість кирилических та грецьких достатньо дрібних шрифтів, які можна вважати зразковими для тогочасної поліграфії. Оформлено книгу строго й просто.

Острозька Біблія стала взірцем для наступних видань Святого Письма: експоноване перше російське повне видання Біблії 1663 р. практично повторює текст Острозької.

Лише в XVIII ст. знамениту книгу в Росії ретельно відредагували, і в 1751 р. в Петербурзі вийшов друком новий, більше, так би мовити, науковий варіант слов'янської Біблії, відомий під назвою Єлизаветинської. Він був покладений в основу пізніших передруків, які періодично випускалися в різних містах Російської імперії, в т.ч. Києві, Почаєві, Москві, Петербурзі. Примірники цих видань також можна було побачити в експозиції.

Що стосується видань Святого Письма українською мовою — маємо цікаве невеличке охайне видання Нового Завіту, випущене у Відні «Британським і заграничним біблійним товариством» 1904 р. Примірник має заклеєні печатки з тризубом Державного українського університету й екслібрис П. А. Ковалю-Божицького. Шрифт, яким

набрано книжку, дуже схожий за графікою на старослов'янський, хоча мова, безперечно, українська. Це єдиний у відділі примірник Святого Письма в перекладі П. Куліша та І. Пулюя. А на авантитулі підносного примірника петербурзького видання 1900 р. чітким почерком зазначено: «Святейший Правительствующий Синод, во внимание к засвидельствованному Преосвященным Паронием, Архиепископом Тульским, усердным трудам ученого-филолога Ореста Левицкого по установлению текста перевода Четвероевангелия на малорусский язык, благословляет его, Левицкого, сею священною книгою. Член Святейшего Синода Владимир Митрополит Московский. Октября 25 дня 1911 года». Підпис закріплено печаткою Синода. Отже, можна констатувати, що О. Левицький також перекладав Святе Письмо українською мовою, принаймні одержав на це дозвіл Синоду.

Наступний переклад Біблії українською мовою належить Івану Огієнку. На виставці представлені перевидання його першого лондонського друку 1962 р.: випущене в Торонто Канадським біблійним товариством на відзнаку 1000-ліття Хрещення Русі в 1988 р. і видання Українського біблійного товариства в Києві 1995 р.

Чи не найбільше захоплення у відвідувачів викликали розкішні фоліанти, в яких використано вже класичні ілюстрації до Біблії найвидатніших художників, у тому числі «Золота Біблія» з 126 хромолітографіями; оформлена у величезну книгу серія офортів Р. Рембрандта, присвячених основним епізодам євангельської історії; Біблія з ілюстраціями Г. Доре (близько 1870 р.), а також чудові видання Лютеровської Біблії: 1672 р. братів Штерн (Люнебург) з гравюрами на міді М. Шейтса та інших художників; 1729 р. з рукописним титулом, вставками й гравюрами на вклейках.

Закінчуючи огляд своєрідної колекції видань Святого Письма, варто наголосити, що Біблія звернута до всього людства. Вона не є власністю якоїсь певної групи людей, не є навіть власністю і справою лише церкви. Скільки разів її намагалися знищити, а Книга книг продовжує жити й інтерес до неї не згасає.

Галина Ковальчук,

к. і. н.,

завідділом стародруків та рідкісних видань НБУВ